

ELIZĀ

LIBURUAREN AURKEZPENEAN *

Por Fr. LUIS VILLASANTE

Jaun-Andreak: Gau on digula Jainkoak!

Hogei eta hamarren bat urte, edo hor nunbait, igaro ditut Arantzazun Teologia Fundamentalsa eta Teologiaren sarrerako edo ataurreko gauzak irakasten. Eta ikusirik, alde batetik, gaiok kristau fedez duten lokarria eta kristau fedea dela gizonaren dohainik preziatuena; eta, bestetik, euskal kultura sortu nahi baldin bada, kultur gaiok azaltzeko euskara mintzabide hartzea bezalakorik ez dagoela, ikaskizun horietaz obra bat euskaraz prestatzeko asmoa hartu nuen. Noiz izan zen asmo hartze hori? Ez dakit zuzen. Duela makina bat urte. Gaztetan, noski. Badakizute gaztea sobera ausarta edo ameslari handia izan ohi dela, eta ni ere hala izan, nunbait. Barka.

Hartu nuen, bada, obra hirukoitz bat egiteko asmoa, hots, hiru liburu. Lehenbizikoa izango zen Jainkoari buruz, edo, zehazkiago esanik: Jainkoaren existentziari buruz. Bigarrena Jesukristori buruz (Teologia Fundamentalsaren ikuspuntutik, jakina). Hirugarrena Elizaz. Hiruek bazeramaten titulu orokor bat berbera: «Kristau Fedearen Sustraiak». Eta hala atera izan dira bana-banaka hiru liburuok. Jainkoarena 1962. urtean, Jakin-taldeak argitaratua. Jesukristorena 1968an, Donostiako Aurrezki Kutxak aterea. Eta orain 1984ean agertzen da hirugarrena, Eliza, Aurrezki Kutxa Munizipalari eskerrak berau ere.

Aitortu behar dut hiru gai horietarik lehenbizikoa, Filosofian azaltzen zelako, ez zela Teologia Fundamentalsan irakasten; baina oinarri-oinarrizkoa izanik, baztertu ezina iruditu zitzaidan.

Berriro esango dut: Ondo ohartzen naiz sobera ausarta izan nintzela.

---

* Donostia, 1984, Azaroak 26.

Beste aitortza hau ere egin behar dut: Zeregin honi lotu nintze-nean, ez nuen asko uste lan hau bukatu orduko gauzak gure artean hainbestearaino aldatuko zirenik. Gaur fedearen ondarea ez dugu behiala bezala bake gozoan gordetzen. Gauza hauen premia, horrek, premiazkoago bihurtu besterik ez du egin, ordea.

Auziari euskararen ikuspuntutik so eginik, guztiok dakigu gaur ahaleginak egiten direla hizkuntza bera arautu eta normalizapen bidean jartzeko, euskal kultura sortzeko, etab. Saio hauek ere arrangura horren fruitu eta ondorio direla ez dut ukatuko.

Guztiok dakigu, baita ere, hain mintzatzaile eta irakurle gutitako hizkuntzatan langileak urririk lan egin beste biderik ez duela, eta lana argitaratu nahi badu, noraezekoa duela ate-joka ibiltzea eta laguntza eskatzea. Arestian esan dut hiru liburuok nola atera diren. Azkenengo honengatik ere Aurrezki Kutxa Muzipalari eskerrak eman beharrean naiz.

Eta honako hau ere zergatik ez esan? Elizan Kontzilio ondoan lehertu diren liskarrak ikustean, Axularrek dioen bezala (Ax 6), barrenean gelditu eta estaltzea gogoak ematen zidan. Baina barrenean gelditzeko tentazioari amore eman behar ote nion? Ezetz iruditu zitzaidan. Aitzitik, oztupoak gainditzen laguntzeko, nork bere aletxoaa garraiatu behar duela uste dut.

Gaiok, bestalde, beren osotasunean inguratzen zail bihurtu dira, gero eta bibliografia ugariago delako, alde batetik, eta ikusalde berriak ia egunoro agertzen direlako, bestetik. Dena inguratzea ezinezko bihurtu da, bada.

Eta bada oraindik beste zerbait, gibelatzen ninduena. Gaur berriale izan behar duzu, nahi-ta-ez. Gaurko irrika edo moda bihurtu da. Idazleari eskatzen zaio, alegia, zerbait berri esatea, gaurkoa izatea, hots, moderno izatea. Baina hontan gogora datorkit Barandiaranek Zubiagari esana eta honek bere azken liburuan jaso¹: «Elizliburuak 'gaurkoak' dira egian sustraituak eta gaurko egoitzari erantzuten diranak badira». Liburu honen mamiari bagagozkio, nik esango nuke bertan azaltzen diren gauzak betikoak direla eta gaur maizegi isilik uzten edo gutiesten direnak, gaindituak baleude bezala, eta hartatik, hain zuzen, arriskutan gerta daitezkeenak, galtzeko arriskutan. Uste dut, beraz, horien premia gogoratzea eta azpimarratzea gaurko-tasunari kasu emateko modu bat dela.

* * *

¹ *Maite-garraren txinpartak*; Donostia, 1983, 9. orrialdean.

Gai hauek aztertzen zabiltzalarik, oztopo jakin bat irteten zaizu bidera, hots, misterioa. Eta horren aurrean bi jarrera har daitezke, elkarren aurkakoak eta biak makurrak: 1) bata, giza adimenaren indarra eta gaitasuna sobera etsirik, Jainkoarekiko misterioen zola ere zulatu eta ulertu uste du, inongo eragozpenik ez balitz bezala; 2) besteak, aldiz, gure adimenaren gauza eza aitzakiatzat hartuz, ez du uste auzi horietaz deus jakiteko gai garenik. Beraz, uste honen arabera, ez litzateke posible izango egiazko Jakintza bat arazo edo gai horien gainean. Bi jarrerok gertatu izan dira Kulturaren kondairan barrena. Gaur bigarrenak du arrakasta gehiago eta arrisku edo tentazio horretan erortzeko zorian gaudela esatea ez da sekreturik salatzea. Joera honen argudioei behar bezala erantzuteko, Filosofiaren eremuan sartu beharko genuke, eta hau ez da hori egiteko ez ordua eta ez lekua².

Vatikanoko Lehen Kontzilioak fede katolikoari buruz eman zuen Konstituzioan, Konstituzio horren 4. kapituluari, erakutsi zuen zein diren giza arrazoiaren ahal eta mugak puntu honetan. Gutun horretan esaten zaigu fedez edo Agerkunderaz agertu zaizkigun misterioak gure gainetik daudela, eta, beraz, ezin ulertuzkoak eta zeharo ezin argituzkoak direla; horrek, ordea, ez duela esan nahi giza adimenak, horien gainean ari denean, ezin dezakeela deusik uler; aitzitik, ulerpideren bat, eta guztiz baliotsua, jaso dezake naturalki ezagutzen dituenen analogiatik eta misterioek berek elkarren artean eta gizonaren azken helburuaz duten lokarritik. Hala ere, beti izango da egia giza adimena gauza hauetan ez dela hain trebe berari dagozkionetan den bezala, eta misterio hauek alde orotarik gainditzen gaituztela (D 1795).

Erregela hau izan da eta da teologo katolikoaren errepidea, bide zabal-zuzena.

Gaur, aintzin honetan esan dudan bezala, Agnostizismoa eta Fideismoa dira gainean ditugun etsaiak, baina kristau fedea beti aitortu du giza arrazoiaren gaitasuna muga batzuen barnean. Kapadoziar irakasleek bazuten hitz bat Jainkoa izendatzeko: *Akataléptos*, hots, eskura ezina. Horrek esan nahi du, noski, Jainkoa eta Haren misterioak guretzat agort ezinak direla, ezin konprenituzkoak. Baina Jainkoa ezin dugula osoroto barnatu esateak, ez du inolaz ere esan nahi —eta desbiderapen hori da gaurko arriskua— ez dugula Hari buruz fitsik konprenitzen edo ulertzen ahal³.

² Ikus ET. GILSON, *La unidad de la experiencia filosófica*; Ed. Rialp, Madrid, 1973.

³ H. U. V. BALTHASAR, *La foi du Christ*; Aubier; 72. orrialdean.

«Jainkoa ezin esanezko dela diogunean —idatzi du De Lubac aitak—, horrekin ez dugu aditzera eman nahi Hari buruz ezin daitekeela egia den gauzarik esan, Hari buruz isiltzea beste zereginik ez dugula, edo-ta nahierara baieztu eta uka daitekeela edozer gauza. Edo balio pratiko eta behin-behinekoa soilki duela Hari buruz esaten den orok. Nik esango nuke ezin esanezkotasun hori hartu behar dela dialektika baten bukaera bezala, eta hortik duela bere esanahi jatorra eta guttiz positiboa... Bere ordu propioari aitzinduko litzaiokeen teologia negatiboa baino gauza txarragorik ez legoke»⁴.

* * *

Gure egunotan Eliz gertakari haundi bat ikusi dugu, hots, Kontzilioa, Vatikanoko II.a. Eta Eliza bera, hain zuzen, izan da Kontzilioaren aztergai nagusia.

Elizan bazen argitu beharrekorik eta bai aldatu eta gaurkotu beharrekorik ere, eta hala egin du Kontzilioak. Kontzilio honek beritasunik aski ekarri izan duela Elizara ez da ez dakienik. Eliza Jainkoaren herria dela; Hierarkia, berriz, zerbitzu bat dela. Aita Sainduaren aitzindaritasunaren ondoan, kolejialtasuna irakatsi da. Elizako mienbro guztiek —bakoitzak bere mailan, noski—, parte dutela Kristoren hiru ofizio edo zereginetan (apaiz, profeta, errege). Halako berri-are bat hartu dute Elizako gauzek, leialtasun edo fidelitasunari saldukeriarik egin gabe.

Tirabirak egon dira eta badira oraindik. Eta —holakoetan maiz gertatzen dena—, Kontzilioak nahi izan ez dituen aldaketak egin nahi dituzte batzuek, eta agindutakoak ere ez beste batzuek. Hitz batean esateko, krisian daude gaur hainbat gauza. Krisiak luzarora, gaintzen baldin badira, mesedetan ur daitezke. Gauza askoren sustraiari kasu ematera behartzen gaituzte; lehen gaingiroki eta axaletik baino bizitzen ez ziren gauza askoren garrantzia hobeki neurtzera eraman gaitzakete. Nik uste dut hori guzti hori egingo dela, baina denbora beharko da. Neurri batean iadanik egiten ari dela ere esango nuke, nahiz eta lehen aipatutako astinduak oraindik bizirik egon.

Kasu bat aipatzeagatik, aipa dezadan Elizako Zuzen edo Deretxo Kanonikoarekin gertatua. Disziplina hau berez Teologiaren adarra zelarrik, pixkaka eta ohartzeke, Teologiarekin lokarriak hautsi zituen eta bere bidetik zebilen, baina umezurtz. Eta zer gartatu zitzaion? Oinarri gabe, gutietsia eta kasik mexpreziorik handienez eraria gelditu zela.

⁴ HENRI DE LUBAC, *Por los caminos de Dios*, Ed. Carlos Lohlé, Buenos Aires; 101. orrialdean.

Gaur, zorionean, bere teologi-onarriak bir-aurkitzen eta bir-eskuratzen ari da. D. Llamazares-en liburua ikusi besterik ez dago⁶. Teologiaren adar bat da, nahiz eta metodo berezi baten jabe izan. Eta hau da notatzekoa: berpiztea etorri zaio lehengora, aspaldiko iturrietara bihurtzetik. Eta Kontzilioak berak eman zuen hortarako bidea, zeren, disziplina hau azaltzerakoan, Elizaren misterioa kontutan hartzeko agindu baitzuen⁶.

Antzera gertatu zaio, itxuren arabera, Teologia Fundamentalari. Honek ere, metodo berezia duelarik, Teologiaren enborretik askatu eta bere bidetik ibiltzeko tentazioa izan du. Eta ez. Teologiaren batasunean irautetik helduko zaio, ene ustez, birloratzea.

Edozein modutan ere, berrikusketa eta bir-moldaketen garaian gaude. Gauza batetik gorde gaitezen, ordea: edozer txorakeriari Teologia deitzetik. Hori ere, esango nuke, maiz gertatzen dela gaur, eta hortik Teologiari kaltea besterik ez datorkio. Teologiak bere printzipioak ditu, bere metodoak, bere helburuak, eta horiei leialki lotzen delarik, eta ez bestela, beharko du egin bere lana. Ez da munduan zinezko zientziarik bere baitako legeak errespetatzen ez dituenik, eta ez dago arrazoirik horretan Teologia salbuespen izan dadin.

* * *

Plazaratzen den liburuak Eliza du aztergai. Gaur borborrean irakiten ari den gaia da berau.

Elizan badira bi alderdi edo saihets elkartu beharrezkoak, eta, Kondaira lekuko, elkartzen zailak gertatu direnak. Orain alderdi biotatik batari eta gero besteari oratu izan zaio, baina nekez hartzen dira biok batera kontutan. Elizak, bada, bi alderdi ditu: barnekoa eta kanpokoak. Ikus hortaz Kontzilioa⁷. Elizaren kanpoko aldea oskola da, azala edo maskorra, nahi baduzu; barneko aldea da Elizak duen muin baliotsuena, baina biak dira beharrezkoak. Barnekoa preziatuena izanik ere, kanpokoak preziatuena den horren zerbitzutan dago, eta hala ezin utzizkoa da. Pio XII.ak bere denboran salatzen zituen auzi honi buruz egiten diren oposaketa faltsoak, Eliza juridikoa eta karitatezko Eliza elkarren aurka jarririk, eta abar⁸.

Norbaitek esan du azken Kontzilioak egin duen baieztapenik garrantzitsuena (eta bai zailena ere) honako hau dela, hots: Eliza

⁶ *Derecho Canónico Fundamental*; León, 1980.

⁶ «Optatam totius», 16.

⁷ «Lumen Gentium», 8.

⁸ «Mystici Corporis», 63; 1943.

sakramentu edo sakramentu gisako zerbait dela⁹, Jesukristo bera den bezala, bestalde. Sakramentua seinale bat da eta bi osakaiez osatutako izakia: alde bat du barnekoa eta ezin ikusizkoa, eta beste bat kanpokoa eta ikusten dena. Eliza sakramentu itxurazkoa dela esatean, bi arderdion sintesia egin nahi digu Kontzilioak. Elizan bada Hierarkia bat, bada Aita Saindua, Apezpikuak, apaizak, karguak, Apostoluen ondorengoak direnen ardurak, eta abar; guzti hori kanpoaldekoa duzu, baina ezin utzizkoa, halere. Guztion gogoan dago Joan Paulo II.a Nikaraguara joan zeneko gertaera hura. Oihukariek zioten: «Gora herriaren Eliza!» Eta Aita Sainduak erantzun zien: «Ez dago Eliza bat baizik: Kristok Pedro eta Apostoluen eta hauen ondorengoen gain ezarri zuena baizik».

Inoiz entzuten da, bai, Eklesiologia berriak direla gaur. Nik ez dut uste erabat berriak egon daitezkeenik. Eremu honetan puntu asko daude Elizak fedeko egiaztat hartuak dituenak, eta horiek balio trinko eta sendoa gordeko dute beti. Ikusalde berrientzat, orain arte guti kontutan hartu direnentzat, bai, beti egongo da lekua, eta zahar eta berriak ohi ez bezalako arrimu edo oreka batean dispostzeko aukera ere bai. Kristau fedean bada malgutasun bat etxe-barneari itxura berria emateko, Hans Urs Von Balthasar-ek gogoarazten duenez¹⁰, baina beti ere definitua izan dena salborik utzirik.

Azken Kontzilioak, Elizako hazpegiak deskribatzean, garrantzi handia eman dio tradizioan azaltzen den «koinonia» edo «communio» delako horri; baina Kontzilio berak esaten digu, baita ere, Communio ez dela lainoetan den zerbait, errealitate organikoa dela, alegia, karitateak sor arazia eta forma juridiko baten beharrean dagoena¹¹.

Eliza fedeko misterioa da, noski. Baditu, alegia, arrazoiaren indar soilaz erdiestezin diren alderdiak. Teologia Fundamentalak erabiltzen duen metodoa gai da Elizaren zenbait alderdi argitzeko, baina Eliza bere osotasunean hartu nahi denean, metodo dogmatikora ere jo beharra dago; horregatik, azterkizun hau nabarra gertatzen da, bi metodoak dabiltzalako lanean, baina ez nahasian. Elizaren kanpoaldeko zatiak Teologia Fundamentalaren metodoaz tratatzen dira; barnekoak, aldiz, Dogmatikarenaz. Gure liburuan ere hala egiten da. Teologia Fundamentalari dagokion metodoa ageri da gailen, baina besteak ere sarrera zerbait badu, batez ere liburuaren bigarren partean.

Esan behar dut, gainera, liburuaren bigarren parte honetan zati

⁹ «Lumen Gentium», 1.

¹⁰ *La foi du Christ*, 125 orr.

¹¹ L. G. «Nota explicativa praevia», 2.

handiak daudela gaurko teologo batzuen lanetatik hartu eta mamiz itzuliak, batez ere Hans Urs Von Balthasar-en *Sponsa Verbi* liburutik eta De Lubac, Congar eta besteetarik aldatuak.

Apaingarriz eta argazkiz ere oso jantzia dator liburua. Eta horretan aparteko ardura hartu duen Juan Antonio Garmendia adiskideari eskerrak eman beharrean naiz, eta gogotik ematen dizkiot. Berak nahi izan du Euskal Herrian fedea sortarazi dituen lorpen eta agirien nolabaiteko erakustoki izan dadila liburu hau, eta neurri dexente batean lortu duela uste dut. Liburuaren kanpoko azalean, berriz, Aita Eulatek Arantzazurako egindako berina dator, Charola jaunak argazkiz hartua. Eta nola ez aipa Alkorta jauna eta Gráficas Izarra lantegia, inprimeri lana hain maitekiro burutu dutenak? Eskerrik beroenak dementzat, eta Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalari baitipat, argitaratze kontua bere gain hartu duelako.

* * *

Eman diezaiogun, laburki bederen, gainbegiratu bat liburuaren edukinari, beronen kapituluak bana-banaka aipatuz. Liburua XXII kapituluz osatua da. Aurrean badu Aurkibide bat murrizta, kapituluaren tituluak soil-soilki dakartzana. Baina azkenaldean beste Aurkibide bat du xehetasunez hornituagoa eta hortik laster atera daiteke zein den kapitulu bakoitzaren mamia.

Lehenbiziko kapitulua «Zurrumiloaren erdian», pixka bat gaitik kanpora dago, nahi baduzue, baina Eliz barnean gaur nabari diren zenbait joera, tirabira eta despiten kontu ematen da. Noraezekoa du idazleak bere ingurumaria ezagutzea eta non ari den jakitea, garaiko giro, aje eta tentazioak ezagutzea, eta hortara dihoa kapitulua. Agian bertan eskaintzen den begikolpea ilun eta beltz samarra da. Ez dakit.

Bigarren kapituluz hasten da propioki gaia. «Jainkoaren erresuma» edo erreinua, du titulua. Gauza jakina da Kristok aipatzen eta Ebanjelioetan hainbeste aldiz ageri den Jainkoaren erreinu hori dela eta, exegeten eta teologo fundamentalisten artean egon direla eritzi desberdinak, baina diferentziok nabarduretan dira, hots, hitzaren multgutusuna teologo batzuek gehiegi trinkotu eta gogortu nahi izan dutelako. Nolanahi den, Kristok hotsegiten zuen erreinuak Elizarekin duen zer-ikusia aztertzen da hor.

Hirugarren kapitulua hamabi Apostoluen auziaz mintzo da. Jakina denez, axola handieneko puntua da hau Elizan.

Laugarren kapitulua: Kargudunak Elizan. Hemen ukitzen da Eliz Hierarkiaren auzia.

Boskarren kapitulua: San Pedrori kristau iturrietan aitortzen zaion aitzindaritasunaren arazoa aztertzen da.

Seigarren kapitulua: Elizaren lehen urratsak. Kapitulu honetan azaltzen da nola izan zen kristautasunaren zabalkundea, judu-herritik jentilen artera igarotzea eta abar, nolako antolabideak zituen Eliza jaioberriak, nolako arriskuak gainditu behar izan zituen, ez bakarrik kanpotik, baina baita barnetik ere. Guzti hori Kondairaren argitan, garai hartako lekukotasunak kontutan hartuz.

Zazpigarren kapitulua: Erromako Apezpikua San Pedroren ondorengoa dela Elizaren aitzindari-karguan. Puntu hau ere Eklesiologiaren giltzarri bat dela bistan da. Eliz Kondairaren argitan azaltzen da.

Zortzigarren kapitulua: Aita Sainduaren tokia Elizan, edo Primatuaren luze-laburra. Kapitulu honetan Vatikanoko Lehenak eman zuen definizioa azaltzen da.

Bederatzigarren kapitulua Elizan Apostoluen suzesioa atxikitzen dutenez ari da, hots, Apezpikuez. Puntu hau ere giltzarri edo buruenetakoa da Eklesiologian. Eliz kondairaren argitan arakatzen da.

Hamargarren kapitulua: Apezpikuen kolejialtasuna. Jakina denez, hau da Vatikanoko II.ak irakatsi duen puntu nagusienetakoa bat.

Hamaikagarren kapitulua: Eliza, Kristiandade aroan. Kristiandade izenaren pean adierazi ohi da kristau kondairaren aro bat, zeinetan Eliza eta komunitate politikoa hertsiki elkartuak eta uztartuak egon baitira. Uztarketa honetarik zenbait gertakari eta istilu sortu dira, hala nola Kruzadak, Inkisizioa eta abar. Gertakari horiek nola interpretatu behar diren aztertzen da, bada.

Gero lau kapitulutan —12tik 15era, alegia— Eliz Irakasgoaren auzia aztertzen da. Elizan badela Irakasgo bat Kristok jarria, Elizak fedea zaintzeko, desbiderapenetatik begiratzeko, zenbait kasutan hutsezina dela Irakasgo hori, eta hutsezin mailatako ez denean ere gure baiezkoa —muga batzuen barnean— galdegiten duela, eta zein den Eliz Irakasgo honen eremua edo zer-nolako gaitara hedatzen den: guzti hori lau kapitulu horietan aztertzen da.

XVI. kapitulua: Elizaren egitekoa, edo Eliza zertarako den. Elizak gizonaren salbazioaz eta saildutasunaz du zer-ikusi, Jainkoaren eta Jainko Agerkundearen testigu ere izan behar du munduan. Esaldi hauek zer duten kolkoan aztertzen da kapitulu honetan.

Honeraino Teologia Fundamentalaren metodo bereziaz baitipat aztertzen dira gaiak, Kondairaren eta kristau iturrien lekukotasunak iku-

siz eta horien balio historikoa kontutan hartuz. Egia esan, lehen parte honetarako gidaritzat hartu ditudan autoreak, besteak beste, hauek izan dira: Dieckmann, Salaverri, Batiffol, Congar, Journet, etab.

Hamazazpigarren kapitulua: «Zer da Eliza?», fedeko misterio hau —Eliza bera— dogmatikoki eta ahal daitekeen neurrian argitzera zuzendua dago. Azken batean Eliza Kristo bera da, edo Kristoren luzapen bat. Hans Urs Von Balthasar-en *Sponsa Verbi* ikerlana da kapitulu honen iturburua.

Hamazortzigarren kapituluan —«Elizaren ezaugarriak»—, Elizaren lau «tasun» edo nota direlako horiek —Batasuna, Saindutasuna, Katolikotasuna eta Apostolutasuna— azaltzen dira Congar-en oinarra-astoei jarraikiz.

Hemeretzigarren kapitulua: «Utz zazu dena eta jarraiki Neri» erlijioso bizitzeak Elizan duen tokiaz mintzo da. Hemen ere H. U. V. Balthasar, Tillard eta beste saio batzuk hartu dira kontutan.

Eta berdin Hogeigarren kapitulua «Apaiza gaurko munduan», H. U. V. Balthasar-en uztatik hartua da.

Hogei eta batgarren kapituluak —«Tentsioak Elizako egiturei buruz»— eta Hogei eta bigarrenak —«Elizaren amatasuna»—, Henri De Lubac-en saio bat dute oinarritzat. Azkenaldian apaizgoari eta Aita Sainduari buruz sortu diren eztabaidetan argia egin nahi dute.

* * *

«Ba, eta non mintzo da zure liburu hori kristau soilak Elizan duen tokiaz edo Elizan aitortzen zaizkion dohain eta eskubideez?», esango du zenbaitek. Aitortu behar dut kapitulu berezirik ez dela liburuan gai hontaz, beste gauza askori buruz ere ez den bezala, baina hor-hemenka badira, bai, hortaz mintzo diren atalak. Dena berariaz eta kapitulu berezitan tratatzerik ez dago. Hautaketa bat egin behar izan dut, eta anitz gauza jakinaren gainean kanpoan gelditzen dira edo pixka bat laburzki eta zeharka ukitzen ditut.

Liburu honek dituen hutsak eta akatsak alde zuzenetik aitortzen ditut.

Eta huts batzuen arrazoia emateko esan behar dut Teologia Fundamentalaren ikuspuntutik baitipat hartzen dela Eliza liburu honetan. Orduan zenbait gauza kanpoan gelditzea ez da miresteko, ezen Teologi adar honi zuzenean dagozkionak ez dira. Baita ere esan behar dut nere kezkarik handiena ez dudala ipini gauza berriak eta ezezagunak

esaten, ez eta orijinal izaten ere; gaur maiz isiltzen diren, gutxiesten diren, arriskutan diren eta betikoak direnen oinarri trinko sendoak erakusten baizik.

Guztiok dakigu zer-nolako erro sakonak bota zituen fedea gure herrian eta herri honek nolako fruitu bikainak eman dizkion Elizari. Fede hori ez dezagula galtzera utzi! Ondo errukarriak ginateke. Egia da, bai, fedea Jainkoaren dohaina dela, baina gure aldetik ere estimazioa, esker ona eta lankidetzeta nahi eta behar du. Badut asmoa beste liburu bat, artez eta zuzenean, eta euskaraz, noski, fedeari buruz prestatzeko. Asmoa baino gehiago ere bada, dagoeneko. Uste dut hiru liburu hauek bururatzeko ongi etorriko dela beste hori.

Bukatzeko, aipa dezadan liburuari jarri diodan goiburua edo «lema» delakoa. Ama Sorazuren hitz sotil batzuk dira. Euskal Herriko alaba xume hark ez zuen Teologi ikastarorik egin, baina haatik zeinen ederki dakien Elizaren giharra zein den esaten! Elizak —dio berak— Jainko Salbatzailea bilatzen irakasten digu, kristau bizitzeta har arazten digu.

Izan ere, Elizak, gurekiko, ez du beste egitekorik. Horretarako dago, eta horregatik da guretzat maitagarri.